

บทที่ 1

บทนำ

หลักการและเหตุผล

สหกรณ์ (กรมส่งเสริมสหกรณ์, 2547) คือ คณะบุคคลซึ่งร่วมกันดำเนินกิจการเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม โดยช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และต้องจดทะเบียนตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 สหกรณ์เป็นสมาชิก บริหารงานโดยสมาชิก และเพื่อผลประโยชน์ของสมาชิก ทั้งนี้เพื่อสร้างสรรค์และปรับปรุงการประกอบสัมมาชีพและความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ส่งผลให้ประเทศชาติมีการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และประชาธิปไตยด้วยวิธีการสหกรณ์ ซึ่งยึดหลักการช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นวิธีการในการดำเนินงาน

ลักษณะมูลฐานของสหกรณ์ ประกอบด้วย

1. กลุ่มบุคคลที่มีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม อย่างเดียวกัน
2. เจตนารมณ์ที่จะช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
3. จัดตั้งองค์กรธุรกิจขึ้น และร่วมกันดำเนินการอย่างต่อเนื่องเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์
4. วัตถุประสงค์ขององค์กรธุรกิจนี้คือ ส่งเสริมผลประโยชน์ของสมาชิกและครอบครัว

สหกรณ์ในประเทศไทยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ (วิจิตต์ศรี สงวนวงศ์, 2552)

- 1.1 สหกรณ์ภาคการเกษตร ประกอบด้วย สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์นิคม และสหกรณ์ประมง
- 1.2 สหกรณ์นอกภาคการเกษตร ประกอบด้วย สหกรณ์ออมทรัพย์ สหกรณ์ร้านค้า สหกรณ์บริการ และสหกรณ์เครดิตยูเนียน

สหกรณ์การเกษตร (กรมส่งเสริมสหกรณ์, 2547) คือ สหกรณ์ที่จัดตั้งขึ้นในหมู่ผู้มีอาชีพทางการเกษตร ร่วมกันจัดตั้งขึ้น และจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลต่อนายทะเบียนสหกรณ์โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้สมาชิกได้ดำเนินกิจการร่วมกัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อแก้ไขความเดือดร้อนในการประกอบอาชีพของสมาชิกและยังช่วยยกฐานะความเป็นอยู่ของสมาชิกให้ดีขึ้น

สหกรณ์นิคม คือ สหกรณ์การเกษตรในรูปแบบหนึ่งที่มีการดำเนินการจัดสรรที่ดินทำกินให้ราษฎร การจัดสร้างปัจจัยพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกให้ผู้ที่อยู่อาศัยควบคู่ไปกับการดำเนินการจัดหาสินเชื่อ ปัจจัยการผลิตและสิ่งของที่จำเป็น การแปรรูปการเกษตร การส่งเสริมอาชีพ รวมทั้งกิจการให้บริการสาธารณูปโภคแก่สมาชิก

สหกรณ์ประมง คือ สหกรณ์ที่จัดตั้งขึ้นในหมู่ชาวประมง เพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการประกอบอาชีพ ซึ่งชาวประมงแต่ละคนไม่สามารถแก้ไขให้ลุล่วงไปได้ตามลำพังบุคคลเหล่านี้จึงรวมกัน โดยยึดหลักการช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

สหกรณ์ออมทรัพย์ คือ สถาบันการเงินแบบหนึ่งที่มีสมาชิกเป็นบุคคลซึ่งมีอาชีพอย่างเดียวกันหรือที่อาศัยอยู่ในชุมชนเดียวกัน มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกได้รู้จักการออมทรัพย์ และให้กู้ยืมเมื่อเกิดความจำเป็นหรือเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์นอกวง และยังสามารถจดทะเบียนตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ สามารถกู้ยืมเงินได้เมื่อเกิดความจำเป็นตามหลักการช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

สหกรณ์ร้านค้า คือ สหกรณ์ที่มีผู้บริโภครวมกันจัดตั้งขึ้นเพื่อจัดหาสินค้าเครื่องอุปโภคบริโภคมาจำหน่ายแก่สมาชิกและบุคคลทั่วไป โดยจดทะเบียนตามกฎหมายสหกรณ์ ในประเภทสหกรณ์ร้านค้ามีสภาพเป็นนิติบุคคลซึ่งสมาชิกผู้ถือหุ้นทุกคนเป็นเจ้าของ สมาชิกลงทุนร่วมกันในสหกรณ์ด้วยความสมัครใจเพื่อแก้ไขความเดือดร้อนในการซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคและเพื่อผดุงฐานะทางเศรษฐกิจของตนและหมู่คณะ

สหกรณ์บริการ คือ สหกรณ์ที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ โดยมีประชาชนไม่น้อยกว่า 10 คนที่มีอาชีพอย่างเดียวกันได้รับความเดือดร้อนในเรื่องเดียวกันรวมตัวกัน โดยยึดหลักการประหยัด การช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อแก้ปัญหาต่างๆ รวมทั้งการส่งเสริมให้เกิดความมั่นคงในอาชีพต่อไป

สหกรณ์เครดิตยูเนียน คือ สหกรณ์เอกชนประสงค์จัดตั้งขึ้นโดยความสมัครใจของสมาชิกที่อยู่ในวงสัมพันธ์เดียวกัน เช่น อาศัยในชุมชนเดียวกัน ประกอบอาชีพเดียวกัน หรือในสถานที่เดียวกัน หรือมีกิจกรรมร่วมกันเพื่อการรู้จักช่วยเหลือตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งเน้นให้สมาชิกประหยัดและออมเพื่อการรู้จักช่วยตนเองเป็นเบื้องต้น และเป็นพื้นฐานในการสร้างความมั่นคงแก่ตนเองและครอบครัว

สหกรณ์มีลักษณะการดำเนินงานแตกต่างกันไปตามสภาพท้องถิ่นและลักษณะของการประกอบอาชีพ สหกรณ์ดำเนินธุรกิจโดยมีวัตถุประสงค์หลายอย่างครอบคลุมครบวงจร การประกอบอาชีพและการดำรงชีพของสมาชิก โดยดำเนินธุรกิจในลักษณะของการบริการ ดังนี้

1. **ธุรกิจสินเชื่อ** จัดหาเงินทุนมาให้สมาชิกกู้ ด้วยการระดมทุนจากสมาชิกทั้งในรูปของการฝากเงินและการถือหุ้นเพิ่มหาแหล่งเงินกู้ภายนอกเพิ่มเติม เพื่อนำมาดำเนินการให้เป็นไปตามความต้องการของสมาชิก
2. **ธุรกิจการซื้อ** จัดหาปัจจัยการผลิต ได้แก่ ปุ๋ย พันธุ์พืช ยาปราบศัตรูพืช เครื่องมือการเกษตร เครื่องมือการทำประมงเพื่อเพิ่มผลิตผลของสมาชิก รวมทั้งเครื่องอุปโภคที่จำเป็นในการดำรงชีวิตมาบริการแก่สมาชิกด้วย
3. **ธุรกิจการขาย** จัดการรวบรวมผลิตผลของสมาชิกมาจัดการจำหน่าย หรือแปรรูปออกจำหน่าย โดยมีความมุ่งหมายที่จะให้สมาชิกขายผลิตผลได้ในราคาดี การที่จะช่วยให้ผู้ผลิตสามารถจำหน่ายผลิตผลได้ในราคาสูง การดำเนินการในขั้นตอนของการผลิตจนถึงการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์สำเร็จ จะต้องอยู่ในกลุ่มผู้ผลิตเท่านั้นจึงจะสามารถกำหนดราคาให้เป็นประโยชน์แก่ผู้ผลิตได้

การบริหารงานของสหกรณ์จะบริหารงานโดยคณะกรรมการของสหกรณ์ ซึ่งประกอบด้วยประธานกรรมการหนึ่งคน และคณะกรรมการดำเนินการอีกไม่เกินสิบสี่คน ส่วนการจัดการจะเป็นหน้าที่ของผู้จัดการ ผู้ช่วยผู้จัดการ เจ้าหน้าที่บัญชี เจ้าหน้าที่สินเชื่อ และเจ้าหน้าที่ตลาด สหกรณ์มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดทำบัญชี ปิดบัญชี และจัดทำงบการเงินทุกวันสิ้นปีทางบัญชีสหกรณ์ โดยสรุปจากรายการบัญชีต่าง ๆ ที่สหกรณ์ได้บันทึกบัญชีไว้ เพื่อแสดงฐานะการเงิน ผลการดำเนินงาน สำหรับรอบระยะเวลาบัญชีดังกล่าวให้แล้วเสร็จโดยเร็ว และให้ผู้สอบบัญชีตรวจสอบ และนำเสนอเพื่ออนุมัติในที่ประชุมใหญ่ของสหกรณ์ภายในหนึ่งร้อยห้าสิบ วันนับแต่วันสิ้นปีทางบัญชี

การสอบบัญชีสหกรณ์ตรวจสอบโดยบุคคลที่นายทะเบียนสหกรณ์แต่งตั้งให้ทำหน้าที่ตรวจสอบบัญชีสหกรณ์ตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 ซึ่งกำหนดให้ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ต้องปฏิบัติงานสอบบัญชีตามมาตรฐานการสอบบัญชีที่รับรองทั่วไป และตามระเบียบที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด โดยผู้สอบบัญชีสหกรณ์จะทำการตรวจสอบสมุดบัญชี เอกสารประกอบการลงบัญชีและหลักฐานอื่น ๆ ตลอดจนการใช้วิธีการตรวจสอบอื่นที่จำเป็น ตามแนวทางปฏิบัติงานที่วิชาชีพได้กำหนดเป็นมาตรฐาน รวมถึงกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง คำแนะนำ

ของนายทะเบียนสหกรณ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกัน นอกจากนี้ผู้สอบบัญชีสหกรณ์จะต้องทำการรวบรวมหลักฐานจากการตรวจสอบและจัดทำกระดาษทำการตามคู่มือการปฏิบัติงานสอบบัญชีสหกรณ์เพื่อผู้สอบบัญชีจะสามารถวินิจฉัยและแสดงความเห็น โดยอิสระที่ขจรธรรมต้องการเงินที่สหกรณ์จัดทำขึ้น และเพื่อแสดงให้เห็นถึงฐานะการเงินและผลการดำเนินงานของสหกรณ์ โดยถูกต้องตามที่ควร ซึ่งกระดาษทำการที่ผู้สอบบัญชีสหกรณ์จะต้องจัดทำนั้น มีกำหนดให้เสนอต่อนายทะเบียนสหกรณ์ภายใน 15 วันนับแต่แสดงความเห็นต่องบการเงิน ซึ่งผู้สอบบัญชีจะต้องทำการรวบรวมและตรวจสอบรายละเอียดของรายการที่เกิดขึ้นระหว่างปี สหกรณ์การเกษตรที่มีการประกอบธุรกิจที่หลากหลาย หรือเป็นสหกรณ์ขนาดใหญ่ที่มีสมาชิกเป็นจำนวนมาก การตรวจสอบรายละเอียดมักประสบปัญหาหยอดตามบัญชีไม่ตรงกับรายละเอียด หรือสหกรณ์ไม่สามารถจัดทำรายละเอียดให้ได้ ส่งผลให้ผู้สอบบัญชีไม่สามารถจัดทำกระดาษทำการให้เสร็จตามกำหนดได้

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงต้องการศึกษาถึงการจัดทำและปัญหาที่พบจากการจัดทำกระดาษทำการตามมาตรฐานการสอบบัญชีของสหกรณ์ภาคการเกษตรสำหรับผู้สอบบัญชีภาครัฐในพื้นที่สำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์ที่ 7 จากการจัดทำเพื่อใช้เป็นแนวทางในการรวบรวมข้อมูล และเป็นข้อเสนอแนะเพื่อจัดทำกระดาษทำการสำหรับผู้ตรวจสอบบัญชีสหกรณ์

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาถึงการจัดทำและปัญหาที่พบจากการจัดทำกระดาษทำการตามมาตรฐานการสอบบัญชีของสหกรณ์ภาคการเกษตรสำหรับผู้สอบบัญชีภาครัฐในพื้นที่สำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์ที่ 7

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษา

1. ทำให้ทราบถึงการจัดทำและปัญหาที่พบจากการจัดทำกระดาษทำการตามมาตรฐานการสอบบัญชีของสหกรณ์ภาคการเกษตรสำหรับผู้สอบบัญชีภาครัฐในพื้นที่สำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์ที่ 7
2. สามารถนำข้อมูลไปใช้ในเป็นแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการตรวจสอบบัญชีเพื่อจัดทำกระดาษทำการ

นิยามศัพท์

สหกรณ์ภาคการเกษตร หมายถึง สหกรณ์ที่จดทะเบียนจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 ประกอบด้วย สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์ประมง และสหกรณ์นิคม

ปัญหา หมายถึง สิ่งที่ทำให้เกิดความไม่สะดวกในการทำงานในความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งที่เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในปัจจุบันและปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

ผู้สอบบัญชีภาครัฐ หมายถึง ข้าราชการกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ที่ได้รับแต่งตั้งจากนายทะเบียนสหกรณ์ให้เป็นผู้สอบบัญชีสหกรณ์

มาตรฐานการสอบบัญชีของสหกรณ์ หมายถึง แนวทางปฏิบัติงานที่ผู้สอบบัญชีต้องปฏิบัติตามตรวจสอบงบการเงินตามมาตรฐานการสอบบัญชีที่รับรองทั่วไป ซึ่งมาตรฐานดังกล่าวใช้เป็นเครื่องมือวัดคุณภาพผลงานของผู้สอบบัญชี

กระดาษทำการ หมายถึง เอกสาร หรือบันทึกที่จัดทำขึ้นโดยผู้สอบบัญชี และเพื่อผู้สอบบัญชี หรือเอกสารหรือบันทึกที่ผู้สอบบัญชีได้รับ และเก็บรักษาไว้เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติงานสอบบัญชี

พื้นที่สำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์ที่ 7 หมายถึง พื้นที่รับผิดชอบในการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์ภาคการเกษตรของสำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์ที่ 7 รวม 6 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง พะเยา และแม่ฮ่องสอน